

Riktlinjer för familjehemsvården

Antagen av:	Humanistiska nämnden 2023-05-30 § 56, HN 2023/34
Dokumentkategori:	Styrdokument
Dokumenttyp:	Riktlinje

1. Inledning och syfte	2
2. Grundläggande principer vid familjehemsplacering	2
3. Jourhem	3
4. Privatplacering	3
5. Nätverkshem	3
6. Konsulentstödda familjehem	4
7. Nämndens ansvar	4
8. Åtgärder inför och i samband med placering.....	5
Kontakt med mottagande kommun	5
Folkbokföring	6
Hemlighållande av vistelseort	6
Avtal	6
9. Ersättning och sociala förmåner till familjehemmet.....	6
Arvode	7
Omkostnadsersättning	7
Ersättning vid akut placering	7
Ersättning för förlorad arbetsinkomst.....	7
Sociala förmåner	7
Försäkring	8
1. Barnets ekonomi.....	8
Barnpension och efterlevandestöd.....	8
Barnets sparpengar.....	8
Arv 8	
Barnets egna inkomster.....	8
2. Kostnader för vårdnadshavare.....	9
3. Stöd till familjehemmet	9
4. Dokumentation i akt	10
Familjehemsakt.....	10
Barnets akt.....	10
5. Uppföljning och övervägande	10
6. Vårdnadshavarens roll	2
7. Vårdnadsöverflytt.....	3
8. Risker vid placering i familjehem.....	3
9. Avslutning av uppdrag	13
Lagar, författningar och förordningar	14

1. Inledning och syfte

Syftet med riktlinjerna är att säkerställa en rättssäker handläggning för barn som placeras i familjehem. Med familjehem avses ett enskilt hem som på uppdrag av nämnd tar emot barn för stadigvarande vård och fostran och vars verksamhet inte bedrivs yrkesmässigt (3 kap 2 § Socialtjänstförordningen SoF). Jourhem benämns i lagen som ett enskilt hem som vid upprepade tillfällen tar emot barn för tillfällig vård och fostran. Hem som tar emot s.k. privatplaceringar benämns i lagen "annat enskilt hem".

Riktlinjerna omfattar socialtjänstens arbete med barn och unga, 0-18 år och i vissa fall upp till 21 år som behöver vård utanför det egna hemmet. I texten benämns åldersgruppen framledes som barn. Barnet kan vistas i familjehem antingen med stöd av beslut om vård enligt Socialtjänstlagen SoL kapitel 6, Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga LVU kapitel 11 eller genom ett medgivande om privatplacering enligt SoL (6kap 6 § 1 st. SoL).

Riktlinjerna ska ge personal som arbetar med familjehemsplacerade barn och unga stöd och vägledning i arbetet. Riktlinjerna utgår från lagar, föreskrifter och allmänna råd samt Socialstyrelsens handböcker, Barn och unga i familjehem och HVB samt Placerade barns skolgång och hälsa.

2. Grundläggande principer vid familjehemsplacering

Familjehemmet ska ge det placerade barnet en god vård och se till att barnet får sina behov tillgodosedda i samverkan med kommunens socialtjänst, vårdnadshavare/föräldrar och andra berörda. Vården ska vara trygg, säker, ändamålsenlig och präglas av kontinuitet för att ge bästa möjligheter till en god uppväxt och ett gott vuxenliv.

När en utredning avseende ett barn har kommit fram till att barnet är i behov av att placeras utanför det egna hemmet ska socialtjänsten verka för att så långt som möjligt utforma insatsen i samförstånd med barnet och vårdnadshavaren/föräldern. Socialtjänsten ska främja den enskildes samhörighet med anhöriga och andra närstående samt kontakt med hemmiljön (6 kap. 1 § SoL). Närhetsprincipen i socialtjänstlagen ska följas. I vissa fall kan det vara befogat att frångå närhetsprincipen, exempelvis i de fall då barnet löper särskilda risker med att vistas i närheten av hemmet.

I första hand, under förutsättning att det är till barnets bästa, ska det övervägas om barnet kan placeras hos någon anhörig eller annan närstående (6 kap. 5 § SoL).

Om det är möjligt och till syskonens bästa bör syskon placeras tillsammans. Om placering i samma familj av något skäl inte kan ske bör syskonen placeras i närheten av varandra. Socialtjänsten är skyldig att se till att kontakt mellan syskon upprätthålls.

Vid val av hem till barn med en annan etnisk bakgrund än svensk har barnet rätt till stöd för att behålla sitt språk, sin religion och sin etniska identitet, utifrån barnets och vårdnadshavarnas/föräldrarnas vilja och vad som är bäst för barnet.

Sammanfattningsvis är barn som placeras i familjehem en utsatt grupp med bland annat en förhöjd risk för psykisk och somatisk ohälsa när de blir vuxna. Eftersom en misslyckad familjehemsplacering kan medföra negativa konsekvenser för barnet bland annat i form av byte av familjehem eller insats är det viktigt att socialtjänstens utredningar av barn och familjehem fungerar bra. Socialtjänsten ansvarar för att barnens behov under vårdtiden tillgodoses, de måste därför ha kännedom om varje enskilt barns behov samt följa vården noga.

3. Jourhem

Med jourhem avses ett enskilt hem som vid upprepade tillfällen tar emot barn för tillfällig vård och fostran. Om det inte finns särskilda skäl får ett barn vårdas i ett jourhem i högst två månader efter det att nämndens utredning enligt 11 kap. 2 § om ingripande till barnets skydd eller stöd avslutats. (6 kap. 6 § fjärde stycket SoL). Huvudregeln är således att barn inte ska bo i jourhem i mer än 6 månader. Det finns ett lagstadgat krav på att jourhem, för att kunna ta emot placerade barn, ska vara utredda och godkända av nämnd. Att en enskild verksamhet som svarar för konsulentstöd har genomfört en utredning av ett tilltänkt jourhem är således inte tillräckligt. Det är den nämnd som beslutar om en placering av ett barn som ansvarar för att hemmet utreds, dvs. nämnden ska alltid själv utreda det hem där ett barn placeras.

4. Privatplacering

En privatplacering är en överenskommelse mellan vårdnadshavaren och ett annat enskilt hem om att ta emot ett barn för stadigvarande vård och fostran. En sådan placering förutsätter, för barn upp till 18 år, att nämnden enligt 6 kap. 6 § SoL har lämnat medgivande till hemmet att ta emot barnet för stadigvarande vård och fostran.

Det är nämnden i vårdnadshavarens hemkommun som prövar frågan om medgivande (6 kap. 9 § SoL). I de fall föräldrarna har gemensam vårdnad och bor i olika kommuner ska båda kommunerna besluta om medgivande.

För privatplacering behövs endast ett medgivande för unga upp till 18 år (6 kap. 6 § SoL). Nämnden behöver inte erbjuda stöd, följa vården eller överväga vårdnadsöverflytt vid privatplacering. Ingen ersättning utgår vid privatplacering.

Socialnämnden är skyldig att minst en gång var sjätte månad överväga om privatplaceringen fortfarande behövs, 6 kap. 8 § första stycket SoL.

5. Nätverkshem

När ett barn placeras utanför det egna hemmet är det viktigt att ta hänsyn till barnets behov av att få behålla tryggheten i invanda förhållanden och kontakten med sitt ursprung och sitt naturliga nätverk. En placering i ett nätverkshem, en så kallad nätverksplacering, kan då vara ett alternativ.

Ett nätverkshem kan vara släktingar eller andra närstående till familjen, som till exempel vänner eller grannar. Nätverkshemmet får sitt uppdrag genom sin relation till barnet och barnets familj, inte genom en egen ansökan om att bli familjehem. Ett familjehem där barnet inte sedan tidigare är känt för familjen kallar vi i den här texten enbart för familjehem.

När ett barn kommer till Sverige utan vårdnadshavare, ensamkommande, är det vanligt att barnet placeras i ett så kallat nätverkshem exempelvis hos släktingar, vänner eller bekanta som barnet känner sedan tidigare. En placering sker på sedvanligt sätt utifrån kommunens riktlinjer. Ett nätverkshem kan även fungera som en tillfällig placering innan en ordinarie placering i familjehem sker.

6. Konsulentstödda familjehem

Nämnden kan vända sig till en privat anordnare för att rekrytera ett hem. Ofta har anordnaren knutit till sig ett antal hem, för vars utbildning, handledning och stöd anordnaren svarar. Det finns inget som hindrar att socialtjänsten köper sådana tjänster av ett företag, men själva uppdraget är knutet till en viss person/familj och kan inte överlåtas

Konsulentstödda hem ska utbildas, utredas och bedömas på samma sätt som alla andra hem. Även när det gäller genomförandet och uppföljningen av vården har socialtjänsten samma ansvar för barnen i de konsulentstödda hemmen som för övriga placerade. Den placerande nämnden ska på vanligt sätt noga följa vården och svara för medgivande, omprövningar eller överväganden. Dessa uppgifter ingår i den vanliga myndighetsutövningen och kan inte överlåtas.

Anlitande av konsulentstödd familjehemsvård skall ske restriktivt eftersom den höga kostnadsnivån vid långvarig familjehemsvård kvarstår under flera år.

7. Nämndens ansvar

Nämnden har vid en placering ett ansvar för att den som vårdas utanför hemmet får en god vård (6 kap 1 § 2st SoL). Enligt 6 kap 1 § Föräldrabalken (FB) har alla barn rätt till omvårdnad, trygghet och en god fostran. Barn får inte utsättas för kroppslig bestraffning eller annan kränkande behandling.

Nämnden har enligt 6 kap 2 § SoL ansvar för att det finns tillgång till familjehem. I 3 kap 1 § Socialstyrelsens författningssamling SOSFS 2012:11 anges att socialnämnden ska kartlägga och analysera behovet av familjehem och utifrån kartläggningen planera och säkerställa tillgång till vård som är trygg, säker, ändamålsenlig och präglad av kontinuitet.

Familjehemmet blir formellt godkänt som familjehem först när beslut om placering och familjehemsutredningen behandlats i nämndens individutskott och beslut fattats där. Om det framkommer omständigheter som gör att den tilltänkta familjen är olämplig behöver familjen informeras om det omgående och utredning avbrytas. Ett sådant ställningstagande kan inte överklagas av det tilltänkta familjehemmet.

En familjehemsutredning består av flera delar och en del handlar om att utreda det tilltänkta familjehemmet genom att samla in information och intervjua de tilltänkta familjehemmet. Det ingår också registerkontroll hos kronofogdemyndigheten, försäkringskassan och socialregisterkontroll (i familjehemmets hemkommun och om familjen flyttat görs kontroll i tidigare hemkommun), utdrag ur belastnings- och misstankeregister samt en referenstagning som ska ge ett allsidigt underlag för bedömning av familjehemmets lämplighet. Utdrag ur belastningsregistret gäller båda makar om det är två i hushållet och även där det finns vuxna barn som är hemmavarande. Vid referenstagning bör frågor ställas om den tilltänkta familjehemsföräldrarnas personliga förutsättningar, egenskaper och omsorgsförmåga.

En utredning enligt 11 kap 1 § SoL ska alltid föreligga vid placering i familjehem och beslut kring detta. När det står klart att utredningen kommer att avslutas med förslag om vård utanför det egna hemmet ska alltid barnet läkarundersökas och dess behov av tandvård tillgodoses. Detta regleras av ett gemensamt avtal mellan kommunerna i Södermanland och Region Sörmland (Närvård i Sörmland 2017). En undersökning av skolnivå och särskilda behov kopplat till detta ska ingå som en del av utredningen. Utredningen behöver också innehålla en redogörelse kring överväganden som gjorts för att placera barnet hos en anhörig eller annan närstående (6 kap 5 § SoL). Detta för att barn ska få ett familjehem som i största möjliga utsträckning bedöms motsvara barnets behov i olika avseenden. För att säkerställa att de barn som placeras familjehem ska få sina behov av barn- och ungdomspsykiatrisk bedömning, utredning och behandling tillgodosedda finns en överenskommelse med barn- och ungdomspsykiatri i Region Sörmland kring detta (Närvård i Sörmland 2018).

Beslut om placering sker i nämndens individutskott och kompletteras med ett medgivande till familjehemmet att de får ta emot barnet i det föreslagna familjehemmet (6 kap 6 § SoL). Nämnden får inte lämna medgivande eller fatta beslut om vård utan att förhållandena i det enskilda hemmet och förutsättningarna för vård i hemmet är utredda av nämnd.

Nämnden har skyldighet att föra förteckning över de barn som enligt nämndens beslut vistas i familjehem eller annat enskilt hem. Nämnden ska senast den 31 januari varje år skicka en kopia av förteckningen till Inspektionen för vård och omsorg (7 kap. 1 § socialtjänstförordningen).

8. Åtgärder inför och i samband med placering

Inför en placering måste särskilt barnet, men även vårdnadshavarna/föräldrarna och familjehemmet, få tid att förbereda sig, lära känna varandra och ta del i planeringen av fortsatt umgänge. Barn och vårdnadshavare/föräldrar ska var för sig noggrant informeras om orsakerna till placeringen och om den planering som socialtjänsten har. Strävan är att de ska förstå och om möjligt acceptera motiven till att barnet ska vårdas i familjehem. Det är socialtjänstens ansvar att även i detta sammanhang informera barnet och låta det komma till tals samt att i alla beslut respektera och ta hänsyn till barnets åsikter. Måste placeringen ske akut ska ett besök efter placering ske inom två arbetsdagar.

Kontakt med mottagande kommun

Enligt 6 kap 6 § SoL skall placerande kommun rådgöra med ansvarig nämnd i den kommun som det tilltänka hemmet ligger i. Det innebär att nämnden ska ta kontakt med kommunen där familjehemmet är beläget. Om det tilltänka familjehemmet har en pågående placering från annan kommun har nämnden skyldighet att samråda med den kommunen.

Forskning visar att en lyckad skolgång är den största enskilda faktorn som är avgörande för hur barn och unga får det senare i livet. För barn och unga som är placerade i samhällsvård är skolframgång oerhört viktigt för en god uppväxt. I samband med placeringen av ett barn eller ungdom ska handläggare informera skolan som barnet går i att barnet lämnar skolan och vart barnet ska flytta bl.a. för att ge barnet möjlighet till en bra avslutning i sin gamla grupp och en bra start i den nya.

Ansvarig handläggare ska kontakta förskolechefen i den förskola eller rektor och eventuellt skolsköterska i den skola där barnet ska skrivas in. Denna första kontakt med förskolan/skolan får inte överlåtas på familjehemmet, eftersom det är nödvändigt att skolan känner till förutsättningarna för placeringen och får den förhandsinformation om barnet som kan vara nödvändig för att barnets skolgång ska kunna bli så väl förberedd och anpassad som möjligt.

Folkbokföring

För barnomsorgs/skolpengen svarar den kommun där barnet är folkbokfört. Barnet ska vara folkbokfört där det är bosatt d.v.s. där det regelmässigt tillbringar sin dygnsvila (7 § folkbokföringslagen). I samband med placering i familjehem ska därför i normalfallet barnets folkbokföring ändras. Socialtjänsten bör hjälpa vårdnadshavaren med flyttningsanmälan. Om vårdnadshavaren vägrar göra flyttningsanmälan för barnet eller är förhindrad att göra det, bör socialnämnden underrätta den lokala skattemyndigheten på inflyttningsorten om barnets flyttning. Socialnämnden kan således bryta sin sekretess med hänvisning till att nämnden har skyldighet att vidta de åtgärder som är nödvändiga för att vården ska kunna genomföras och barnet få sina olika behov tillgodosedda (10 kap 2 § Offentlighets- och sekretesslagen).

Hemlighållande av vistelseort

Om socialnämnden beslutar att barnets vistelseort inte skall röjas för föräldrar eller vårdnadshavare (7:5 § SekrL och 14:2 § LVU) ska sådant beslut också anmälas till skattemyndigheten samtidigt med underrättelse om flyttning så att beslutet i folkbokföringsfrågan inte kommuniceras med föräldrar eller vårdnadshavare.

Avtal

I 6 kap 6 § SoL regleras socialnämndens skyldighet att ingå avtal med familjehem som tar emot andras barn i eget hem. Detta gäller även konsulentstödda familjehem. Det som ska ingå i avtalet är nämndens och familjehemmets åtagande vad som gäller barnets behov av stöd och skydd. Den 1 januari 2013 kompletterades Socialtjänstlagen med följande lydelse;

”Socialnämnden ska i samband med beslut om placering i ett familjehem ingå ett avtal med den som nämnden avser anlita som familjehem. Nämndens och familjehemmets åtaganden som avser barnets behov av stöd och skydd under placeringen ska framgå av avtalet”.

Kravet på avtal gäller oberoende av om familjehemmet får stöd genom en enskilt bedriven verksamhet (konsulentstött familjehem) eller inte. Köp av tjänster som handledning och annat stöd till familjehemmet regleras i ett separat avtal mellan nämnden och den enskilda verksamheten.

9. Ersättning och sociala förmåner till familjehemmet

Humanistiska nämnden i Trosa använder sig av Sveriges Kommuner och Regioners (SKR:s) rekommendation för beräkning av arvoden och omkostnadsersättning. Ersättningsnivån justeras årligen av SKR för att följa löneutvecklingen. I vissa fall kan arvodet och omkostnadsersättning vara förhöjt. I dessa fall ligger delegationen på nämndens individ- och familjeutskottet IFU. Enskilda bedömningar behöver göras för vissa familjehemsföräldrar och barn som placeras. Det är viktigt att i utredningen av familjehemmet diskutera och informera om eventuella tilläggskostnader och samtidigt ta reda på familjens vanor kring exempelvis

särskilda aktiviteter för att det ska vara klart vilka eventuella tilläggskostnader som kan komma att till- komma under placeringen. Grundprincipen är att det placerade barnet inte ska sär-behandlas i relation till familjehemmets egna barn.

En privatplacering föranleder aldrig någon ersättning från socialtjänsten.

Arvode

Arvode är en ersättning för den arbetsinsats uppdraget kräver. Genom arvodet ersätts familjehemmet för sitt arbete och den tid som uppdraget för med sig. Arvodet är en skattepliktig inkomst, som beskattas som inkomst av tjänst och redovisas i deklarationen. Det kan fördelas mellan familjehemsföräldrarna eller utbetalas till en av dem enligt deras önskemål.

Omkostnadsersättning

Omkostnadsersättningen är till för att täcka de merkostnader som familjehemmet har. Omkostnadsersättningen till familjehemmet delas upp i utgiftsposterna grundkostnader (livsuppehälle och bostad) och tilläggskostnader. Tilläggskostnader regleras i nämndens delegeringsordning. Till livsuppehälle hänförs kostnader för mat, förbrukningsvaror, hälsa, hygien, kläder, skor, lek, fritid, husgeråd och inventarier, TV och radio, dagstidning, telefon, hushållsel, försäkringar och fickpengar. Avdrag i omkostnadsersättningen sker alltid då familjehemmet erhåller barnbidrag eller studiebidrag. Omkostnadsersättning är varken sjukpenning- eller pensionsgrundande.

Ersättning vid akut placering

För att ett hem ska erhålla ersättning från socialnämnden krävs det att hemmet är utrett och godkänt av nämnden. Om ett barn placerats akut och något avtal inte kunnat ingås före placeringens är det viktigt att fatta ett tillfälligt beslut i familjehemsakten om omkostnadsersättning och där notera vad som inledningsvis överenskommit om ersättningar. Ersättning följer även här SKR:s rekommendationer. Beslut om detta regleras i nämndens delegeringsordning.

Ersättning för förlorad arbetsinkomst

Ställer placeringen så höga krav på familjehemmet att förvärvsarbete inte kan komma ifråga helt eller delvis så bör ersättning utgå. Ersättning för förlorad arbetsinkomst kan även komma ifråga under en inskolningstid eller vid akuta kriser i familjehemmet. Nivån på förlorad arbetsinkomst ska kunna styrkas. Familjehemserättning utbetalas samtidigt under den tid familjehemsförälder måste vara hemma från sitt arbete. Beslut om ersättning för förlorad inkomst beslutas av nämndens individutskott.

Sociala förmåner

Familjehemmet har rätt till vissa sociala förmåner från försäkringskassan. Familjehemsförälder har rätt till föräldrapenning på samma sätt som biologiska föräldrar (4 kap 2 § b Lagen om allmän försäkring AFL). Om barnet vårdas med stöd av SoL och LVU ska barnbidraget utbetalas till familjehemmet och omkostnadsersättningen reduceras med motsvarande belopp. Det familjehemsplacerade barnet berättigar inte till flerbarnstillägg (15 kap. 10 § Social-försäkringsbalken). Samtliga barn i familjehemmet, inklusive det familjehemsplacerade barnet, omfattas av ett gemensamt högkostnadsskydd för läkarvård respektive medicin. Familjehemmet kan vara berättigat till bostadsbidrag för det placerade barnet. Även vårdnadshavare-föräldrar som har barnet boende hos sig för regelbundet umgänge kan ha rätt till

bostadsbidrag. Närmare upplysningar om aktuella regler för bostadsbidrag finns hos försäkringskassan.

Försäkring

Beträffande sak- och personskador som orsakats av det placerade barnet i familjehemmet uppmanas familjehemmet att i första hand använda sin hemförsäkring, varvid socialnämnden står för självriskan. Familjehemmet ska även teckna en all-riskförsäkring kopplad till den egna hemförsäkringen. Vid större skador skall ansvarsförsäkring som Trosa kommun tecknat användas.

1. Barnets ekonomi

Barnpension och efterlevandestöd

Barnet har rätt till barnpension om den ena eller båda föräldrarna är avlidna. Barnpensionen utgår enligt bestämmelserna i det allmänna pensionsystemet. Barnet kan också ha rätt till pension från annat håll, t.ex. privata pensionsförsäkringar. Har barnet barnpension ska pensionen fonderas av överförmyndaren, som ska se till att pengarna kommer barnet till godo. Nämnden har inte rätt att uppbära barnets pensionsförmåner och kan inte kräva att den efterlevande föräldern ska betala utöver vad kommunen lagligen har rätt att ta ut i ersättning för barnets vård. Efterlevandestöd till barn är ett grundskydd för de som får låg eller ingen barnpension. Det garanterar barnpension och efterlevandestöd som tillsammans blir lägst 1 550 kronor per månad. Efterlevandestöd fås lika länge som de kan få barnpension (Lag om efterlevandepension och efterlevandestöd till barn 2000:461).

Barnets sparpengar

Familjehemsföräldrarna eller de särskilt förordnade vårdnadshavarna, kanske vill spara pengar för barnets räkning. Detta är likställt med att ge barnet en penninggåva. Ett barns vårdnadshavare, ansvarar för att barnets pengar förvaltas och används på ett sätt som är till nytta för barnet. Detta gäller oavsett hur barnet fått dessa pengar. En förälder som är vårdnadshavare kan således komma över och använda barnets tillgångar. Föräldrar som inte är vårdnadshavare kan inte få tillgång till barnets pengar. De familjehemsföräldrar som vill spara för barnets räkning bör lämpligen spara i eget namn. Pengarna kan sedan ges som gåva när barnet blir myndigt eller senare. Den som vill spara för barnets räkning i barnets namn, men samtidigt vill spärra pengarna, ska anmäla till överförmyndaren att förvaltningen av egendomen ska stå under överförmyndarens kontroll.

Arv

Familjehemsplaceringar och överflyttning av vårdnaden ändrar inte på arvsordningen. Barnet ärver sina biologiska föräldrar oavsett om dessa är vårdnadshavare för barnet eller inte. Barnet ärver även anhöriga på samma sätt som barn som växer upp med sina föräldrar.

Barnets egna inkomster

Ungdomar som under placeringstiden får inkomst av eget arbete medan de bor kvar i familjehemmet bör, som andra ungdomar i den situationen, bidra till sina grundkostnader, d.v.s. uppehälle och bostad. Vad som är rimligt för den unge att

betala bedöms med vägledning av Konsumentverkets publikationer om hushålls-ekonomi.

2. Kostnader för vårdnadshavare

Om ett barn vårdas utanför det egna hemmet är vårdnadshavarna/föräldrarna enligt 8 kap. 1 § SoL skyldiga att i skälig utsträckning bidra till kommunens kostnader. Socialnämnden får i sådana fall uppbära underhållsbidrag som avser barnet. Bestämmelser om hur nämnden ska beräkna skäliga kostnader finns i 6 kap 2-4 §§ SoF. I uträkningen tas bland annat hänsyn till vårdnadshavarnas/föräldrarnas inkomster och hur många andra barn de har att försörja. En utredning av deras förmåga att betala föräldraavgift ska göras i en separat akt. Skatteverket ska, på kommunens begäran, lämna de inkomst- och förmögenhetsuppgifter som behövs för att fastställa en förälders del i kommunens kostnader (6 kap. 2 § tredje stycket SoF). Vårdnadshavarna/föräldrarna ska få ett skriftligt beslut där det framgår enligt vilket lag- rum kravet sker, det belopp som har fastställts samt hur betalning ska göras. Nämndens beslut om vad dessa ska betala är enligt 16 kap. 3 § SoL inte överklagningsbart.

3. Stöd till familjehemmet

Det är viktigt att familjehem får stöd, utbildning och handledning gällande sitt uppdrag. Enligt nya bestämmelser i socialtjänstlagen från januari 2013 är nämnden skyldig att se till att familjehem ges möjlighet att få den utbildning de har behov av.

Nämnden ansvarar för att alla familjehem får kontinuerlig utbildning. Utbildningen ska beaktas som obligatorisk och ingå som ett krav i avtalet. Nya familjehem ska erbjudas Socialstyrelsens utbildning "Ett hem att växa i".

I ansvar som uppdragsgivare till familjehemmet ligger såväl arbetsledning som stöd och handledning. I arbetsledning innefattas kontroll av att vårdplanen- genomförandeplanen följs samt att nämnden uppfyller sina ekonomiska åtaganden samt att nämnden tar det vårdansvar som åligger socialtjänsten. Med stöd avses fortlöpande kontakt och samtal med familjehemmet. Handledning är en särskild form av samtal som syftar till att tillgodose det behov som familjehemsföräldrarna periodvis kan ha av att diskutera och bearbeta egna känslor och upplevelser som har med uppdraget som familjehem att göra. Handledning kan överlåtas till annan utövare. Socialtjänsten har dock alltid kvar ansvaret för att stöd ges och för arbetsledning.

Avlastning för familjehemmet utgörs i första hand placering på korttidshem i de fall barnet tillhör LSS. Även annan form av avlastning kan komma ifråga t ex avlastningsfamilj vid särskilda fall. Handläggare värderar behovet av avlastning och beaktar särskilt hur det påverkar barnet. Slutgiltigt beslut tas av enhetschef enligt nämndens delegeringsordning.

4. Dokumentation i akt

Av förarbetena till socialtjänstlagens grundläggande bestämmelser om dokumentation i 11 kap. 5 och 6 § SoL framgår bland annat följande när det gäller socialtjänstens dokumentationsskyldighet. Dokumentationen ska innehålla tillräcklig, väsentlig och korrekt information. Endast de uppgifter som har betydelse med hänsyn till verksamhetens art och det enskilda fallet ska dokumenteras. Det är väsentligt att dokumentationen är både objektiv och saklig. Ett krav för att värderande omdömen ska få förekomma är att de grundas på ett korrekt underlag och att de är av verklig betydelse för saken. Uppgifter om tredje person bör undvikas så långt det är möjligt. En betydande återhållsamhet bör iakttas när det gäller uppgifter om andra personer, t.ex. anhöriga, än den som är aktuell i ärendet.

Vid en familjehemsplacering upprättas både en akt för familjehemmet och det placerade barnet.

Familjehemsakt

En familjehemsakt upprättas när utredning av ett hem inleds där handläggningen ska dokumenteras. Hemmets akt kan innehålla uppgifter som är gemensamma för hela familjen. Uppgifter av betydelse för nämndens bedömning av det familjehemmet ska fortlöpande dokumenteras i akten så att utredningsarbetet kan följas över tid. Det gäller t.ex. uppgifter som framkommit vid samtal med familjemedlemmar och referenspersoner, vid information och samråd med andra kommuner samt registerkontroller. Dokumentationen kan utöver journalanteckningar bestå av andra underlag som hämtats in. Om utredningen av hemmet avbryts eller om utredningen inte leder till placering ska orsakerna till detta dokumenteras i uppdragstagarakten. Familjehemsakter gallras efter fem år efter senaste anteckningen.

Barnets akt

Till barnets akt hör utredning enligt 11 kap 1 och 2 §§ SoL samt familjehemsutredning, beslut om vård, journalanteckningar om hur vården fortlöper, vård- och genomförandeplaner, överväganden, omprövningsbeslut, beslut angående umgänge mm. Barnet ska informeras om sin rätt att ta del av handlingar som rör barnet självt.

Handlingar som gäller placerade barn är undantagna från bestämmelserna om gallring i socialtjänstlagen (12 kap 4 § SoL). Syftet med bestämmelsen är att barnet senare i livet ska kunna ta del av uppgifter om sin barndom och uppväxt, varför det blivit placerat och hur förhållandena varit under placeringen. För att detta ska vara möjligt behöver allmänna uppgifter om familjehemmet finnas i barnets personakt.

5. Uppföljning och övervägande

Nämnden ska "noga följa vården av barnet" oavsett om vården sker med stöd av SoL eller LVU. Främst ska detta ske genom regelbundna besök i familjehemmet, enskilda samtal med barnet/den unge samt genom samtal med familjehemsföräldrarna och med vårdnadshavarna (5 kap 1 b § SoF).

Nämnden ska vid vård enligt 4 kap 1 § SoL och vid vård enligt 2 § LVU (miljöfallen) minst en gång var sjätte månad överväga om vården fortfarande behövs (6 kap 8 § SoL respektive 13 § LVU). Vid vård enligt 3 § LVU (beteendefallen) ska nämnden inom sex månader från verkställighet pröva om vård med stöd av LVU ska upphöra (13 § LVU). Därefter prövas frågan fortlöpande inom sex månader från senaste prövning.

Barnet har rätt att själv komma till tals både i utredningen av hemförhållandena, inför placering och under vistelsen i familjehemmet. Under vårddagen innebär det att barnet har rätt till en egen kontakt med handläggaren och till att i regelbundna enskilda samtal fritt få uttrycka sina tankar, känslor och frågor. Vid omplacering eller beslut om att barnet eller den unge ska flytta hem ska den placerades rätt till delaktighet tillvaratas gällande relevant information, att den placerade har möjlighet att uttrycka sina åsikter samt att deras åsikter med hänsyn till ålder och mognad beaktas vid beslut om omplacering eller hemflytt. Delaktigheten ska dokumenteras i journal och eventuella planer.

För att tillgodose barnets behov och för att barnets röst ska göras hörd bör vården i familjehemmet även följas upp genom besök i familjehemmet ytterligare en gång mellan övervägandena, uppföljningen dokumenteras i barnets akt.

6. Vårdnadshavarens roll

Efter ett beslut om placering för vård enligt SoL eller LVU har vårdnadshavaren/föräldern kvar den juridiska vårdnaden om barnet, men rätten att bestämma i frågor som rör barnet påverkas i olika grad beroende på placeringens rättsliga grund.

Socialtjänsten har en långtgående skyldighet att informera barnets vårdnadshavare/förälder om förhållanden som rör barnet. Det gäller såväl vid en frivillig placering som vid en placering enligt LVU. Kontinuerlig information till dessa är särskilt viktig vid placering med stöd av SoL.

Vid frivilliga placeringar påverkas inte den juridiska vårdnaden av barnet. Vården bygger i dessa fall på vårdnadshavarens samtycke. Det betyder inte att en vårdnadshavare/förälder ska avgöra alla frågor som uppkommer kring barnet. Detta måste avgöras från fall till fall utifrån barnets behov och noggrant dokumenteras i barnets akt.

Enligt 11 § första stycket LVU bestämmer nämnden om hur vården av barnet ska ordnas och var barnet ska vistas under vårddagen. Av fjärde stycket samma paragraf framgår vidare att nämnden ska bestämma om barnets personliga förhållande i den utsträckning som det behövs för att genomföra vården. I frågor som rör barnets personliga förhållande så som medicinsk vård eller behandling så har nämnden samma skyldigheter och befogenheter som vårdnadshavare/förälder normalt har. Nämnden har dock en skyldighet att i största möjliga utsträckning låta dessa vara delaktiga i frågor som rör vården.

7. Vårdnadsöverflytt

När ett barn varit placerat i ett och samma familjehem i över två år skall ett övervägande göras gällande vårdnad om barnet. Sedan ska nya övervägande göras varje år. Detta innebär att nämnden särskilt ska överväga om det finns skäl att ansöka om överflyttning av vårdnaden (6 kap 8 § Föräldrabalken FB) hos tingsrätten. Det vill säga om barnet fått en sådan tillhörighet och trygghet i familjehemmet att det uppfattar det som sitt eget och att det är till barnets bästa att rådande förhållande får bestå.

Om ett familjehem blir särskilt förordnade vårdnadshavare ska nämnden fortsatt ersätta familjen (se kommunens delegeringsordning). Detta sker genom ett speciellt avtal mellan nämnden och familjehemmet. Nämnden är enligt 5 kap. 1 § SoL, skyldig att i sin omsorg om barn och ungdom tillgodose det särskilda behov av stöd och hjälp som kan finnas sedan ett mål eller ärende om vårdnadsöverflytt avgjorts.

8. Risker vid placering i familjehem

Nämnden har ett omfattande ansvar för att barn och unga i samhällsvård har en trygg och säker vård. Vid misstänkta eller konstaterade missförhållanden i ett familjehem ska utredning enligt 11 kap 1 § SoL alltid inledas och skyddsbedömning göras. Barnets egna socialsekreterare behöver ha tid och möjlighet att utveckla sin relation till barnet för att barnet ska våga berätta om det inte står rätt till. Gällande dokumentationen i barnets akt ska även diffusa iakttagelser och signaler som socialsekreteraren uppmärksammar nedtecknas. Det är viktigt att samarbeta med andra vuxna kring barnet så som förskola/skola eller andra personer i barnets närhet.

Om man inleder en utredning enligt 11 kap 1 § SoL ska vårdnadshavare/förälder, om särskilda skäl inte talar emot det (11 kap 2 § SoL) och familjehemmet snarast informeras om detta. Om missförhållandena består av misstänkt brott mot barn ska polis och åklagare konsulteras innan information ges till familjehemmet. Socialtjänsten ska polisanmäla brott mot barn, vilket framgår av socialstyrelsens allmänna råd, SOSFS 20016:12. När ett barn berättar om missförhållanden ska detta tas på allvar. Barnet ska informeras om när familjehemmet ska få del av informationen. Vid allvarliga missförhållanden ska en anmälan göras enligt Lex Sarah (14 kap. 3 § SoL). Socialtjänsten är skyldig att göra anmälan och regleras av nämndens delegeringsordning. Om ett rapporterat missförhållande eller en påtaglig risk för ett missförhållande är allvarligt ska en anmälan göras snarast till Inspektionen för vård och omsorg (IVO). Med allvarliga missförhållanden avses såväl utförda handlingar som handlingar som någon av försummelse eller av annat skäl har underlåtit att utföra och som innebär eller har inneburit ett allvarligt hot mot eller har medfört allvarliga konsekvenser för enskildas liv, säkerhet eller fysiska eller psykiska hälsa.

Barnet eller vårdnadshavare/förälder måste alltid underrättas om förhållanden som har betydelse för dennes inställning att låta barnet vara kvar i familjehemmet. När barnet är placerat med stöd av 4 kap 1 § SoL blir det särskilt tydligt eftersom vårdnadshavaren/föräldern måste få fatta välgrundade beslut om de ska låta vården fortgå eller om barnet ska flytta hem. Om barnet misstänks vara utsatt för övergrepp i någon form, även om uppgifterna är vaga, ska vårdnadshavaren/föräldern informeras omgående. Även om övergreppet inte är säkerställt har JO uttalat att sådana handlingar under pågående vård inte ska undanhållas vårdnadshavare om barnet (JO dnr 2013-1998).

När ett barns bästa kräver det får nämnden förbjuda eller begränsa möjligheterna för en person som är bosatt i kommunen att i sitt hem ta emot andras barn (5 kap 2 § SoL). Bestämmelsen gäller både för privatplaceringar och för placeringar på uppdrag av nämnd och för såväl kortare som längre placeringar. Den kan därför tillämpas för att komma tillrätta med missförhållanden i familjehem.

Nämndens ordförande kan fatta ett beslut om tillfälligt flyttningsförbud enligt 27 § LVU. Detta för att förbjuda den som har vårdnaden om en underårig att ta denne från ett hem som avses i socialtjänstlagen och om det är sannolikt att ett flyttningsbeslut behövs och rättens beslut om flyttningsbeslut inte kan avvaktas med hänsyn till risken för den unges hälsa och utveckling. Om nämndens ordförande har fattat beslut om flyttningsbeslut enligt 27 § LVU ska beslutet underställas förvaltningsrätten inom en vecka och anmälas till nämndens nästa sammanträde. Om förvaltningsrätten fastställer ett beslut om tillfälligt flyttningsförbud, skall nämnden inom två veckor från dagen för förvaltningsrättens beslut ansöka om flyttningsförbud enligt 24 § LVU. Beslutet är inte överklagningsbart.

Familjehemsföräldrar som separerar får inte själva bestämma hos vem av dem som det placerade barnet ska bo hos, utan nämnden måste göra en särskild utredning i frågan och fatta nytt placeringsbeslut.

9. Avslutning av uppdrag

När uppdraget som familjehem avslutas sker ett avslutande samtal med familjehemmet. En skriftlig uppsägning skickas till familjen när uppdraget sägs upp av såväl av nämnden som av familjen själv.

Uppsägningstiden för både nämnden och familjen är 14 dagar, kan dock ske omgående vid missförhållande i familjehemmet. Ersättning under uppsägningstiden regleras i familjehemmets avtal.

Ersättningen avslutas efter uppsägningstiden och meddelande gällande detta skickas till lönekontoret. Verkställigheten stängs och all dokumentation lämnas för arkivering.

Nämnden har dock en skyldighet att tillgodose de stöd och hjälpinsatser som kan föreligga efter avslutad vård. Bakgrunden till bestämmelsen är att många barn återplacerats efter att en placering avslutats. Nämnden ska vid bedömning av vårdens avslutande särskilt uppmärksamma de behov barnet eller den unge har av fortsatt kontakt med hemmet där de varit placerade samt andra stöd och hjälpinsatser. När det gäller barn som flyttar hem till sina vårdnadshavare/föräldrar behöver nämnden ta ställning till vilka stödinsatser dessa kan vara i behov av.

Avslutande samtal sker med familjehemmet och familjehemssekreterare för att ta del av erfarenheter och synpunkter för vidare utveckling av familjehemsvården.

Lagar, författningar och förordningar

Socialtjänstlagen (2001:453)

Lagen om allmän försäkring (1962:381)

Folkbokföringslagen (1991:481)

Lag om efterlevandepension och efterlevandestöd till barn (2000:461)

Socialstyrelsens föfattningssamling (2019:25)

Socialtjänstförordningen (2001:937)

Lag om särskilda bestämmelser om vård av unga (1990:52)

Föräldrabalken (1949:341)

Offentlighets- och sekretesslag (2009:40)

Socialförsäkringsbalken (2010:110)